

פסק דין

1. זהו ערעור על פסק דינו של הממונה על המשמעת, ד"ר ישי בלנק. המערער הוא תלמיד לתואר שני במנהל עסקים. המערער הגיע לשער הקמפוס עם תו חניה עם ניילון נצמד אשר מאפשר לעשות בו שימוש במספר רכבים, וזאת בניגוד לנהלים אשר מחייבים את הדבקות התו לשמשה. בנוסף מספר הרכב בו נסע המערער לא תאם את המספר הרשום בתו. משום כך הודיע השומר למערער כי לא יוכל להיכנס. בתגובה החל המערער לצעוק על השומר. לאחר דין ודברים עם השומר ועם סייר הביטחון שהוזעק למקום, הודיע הסייר כי הוא מחרים את התו. בתגובה החל התלמיד צועק ומאיים על סייר הביטחון: "אני אכניס לך מכות אם לא תחזיר לי את המדבקה." הוא עצר את רכבו במסלול היציאה, יצא מן הרכב תוך שהוא ממשיך לצעוק וכן לקלל ולאיים במכות על השומר והסייר, חטף את מפתחות הקטנוע של הסייר והסתגר ברכב תוך שהוא חוסם את היציאה מהקמפוס. התלמיד סרב לזוז ממקומו, להשיב את מפתחות הקטנוע ולפנות את היציאה עד שהגיעה למקום ניידת משטרה.

2. הממונה על המשמעת הרשיע את התלמיד בעבירה של אי ציות, הפרת תקנון או הוראות לשימוש במתקני האוניברסיטה, פגיעה בכבוד עובדי האוניברסיטה, התנהגות פרועה והתנהגות שאינה הולמת מעמד של תלמיד (סעיפים 29.1, 29.5, 29.8, 29.9, 29.10 לתקנון המשמעת) וגזר עליו את העונשים הבאים: שלילת תו החניה, נזיפה, הרחקה בפועל לסמסטר אחד (סמסטר ב' תשע"ב) אותה ניתן יהיה להמיר בעבודות שירות לתועלת הציבור בהיקף של לא פחות משלושים שעות, קנס של 400 שקלים והרחקה על תנאי לשנה לתקופה של שנה אם התלמיד יעבור עבירה דומה.

3. גזר הדין במקרה שלנו הסתמך על פסק דין קודם של בית הדין למשמעת - תיק ד / 11/2011, בו גזר הממונה על המשמעת (כתוארו אז), פרופ' שרון כנס, עונש של הרחקה בפועל שניתן להמרה בעבודות לתועלת הציבור בגין עבירות דומות של תלמיד. גזר הדין במקרה שבו אנו דנים כעת עסק באופן מפורט ביחס בין המקרה הנוכחי למקרה שנדון בתיק ד / 11/2011. במקרה שלפנינו, בניגוד לעניין ד / 11/2011, הקללות לא כללו אלמנט מיני שגובל בהטרדה מינית כפי שהיה באותו מקרה. אולם, מבחינות רבות, נאמר בגזר הדין של הממונה, ד"ר בלנק, המקרה שלפנינו חמור אף יותר מאותו מקרה: מדובר בהתנהגות חמורה ומתמשכת. התנהגות זו כללה קללות, צעקות, איומים באלימות פיזית, חסימת שער וחטיפת מפתחות. היו לתלמיד הזדמנויות רבות להפסיק את ההתנהגות אך הוא בחר להמשיך ואף להקצין אותה. בגזר דינו הוסיף הממונה וקבע גם כי הוא התרשם לחיוב מאישיות התלמיד וציין בהקשר זה את הנסיבות להתנהגות התלמיד (התלמיד הסביר כי בשבוע לפני האירוע ילדה אשתו והוא סבל ממחסור חריף בשעות שינה), וכן את העובדה כי התלמיד התנצל באופן כן ועמיתי בעקבות המקרה (אם כי ההתנצלות לא הובעה בהזדמנות הראשונה אלא רק מספר ימים לפני הטיעונים לעונש). אולם, לאחר ששקל את כל נסיבות המקרה, תוך השוואתן לנסיבות שנדונו בתיק ד / 11 / 2011, קבע הממונה כי נסיבות המקרה הנוכחי חמורות יותר, הן בשל האיומים הממושכים באלימות, הן בשל משך האירוע, הן בשל הפגיעה בצדדים שלישיים שנבעה מחסימת שער הכניסה והן בשל חטיפת המפתחות. הוא הוסיף קבע כי עבירות שאינן קשורות לעניינים אקדמיים, אלא ליחסים בין אדם לחברו, יכולות לעיתים להיות חמורות באותה מידה כמו עבירות אקדמיות כגון עבירות הונאה בהן מוטל עונש של הרחקה בפועל, וכי המקרה הנדון אכן מצדיק הטלת עונש של הרחקה בפועל.

4. על גזר דינו של הממונה הוגש הערעור שלפנינו. ערעור זה נסמך על מספר אדנים. ראשית טוענת באת כוחו של המערער כי החלטת הממונה סותרת את עקרון אחידות הענישה. יש שורה ארוכה של פסקי דין שניתנו בשנים האחרונות בעבירות דומות ואף חמורות יותר, ובאף אחד ממקרים אלו (פרט לעניין ד / 11/2011) לא ניתן עונש של הרחקה בפועל בגין עבירות דומות. כך למשל ציינה באת כוחו של המערער את תיק ד / 41/2009 בו הרים תלמיד יד על שומר באוניברסיטה כאשר היד קפוצה בצורת אגרוף תוך שהוא אומר לו "בדוק לי כבר את התיק לפני שאני מפוצץ אותך". למרות האיום לא הוטל באותו מקרה על התלמיד עונש של הרחקה בפועל. אשר לפסק הדין בתיק ד / 11/2011, הרי יש לאבחן את המקרה שם שכן מדובר במקרה חריג במיוחד בשל האופי המיני של האמירות באותו עניין, אמירות שגבלו בהטרדה מינית. באת כוחו של המערער הוסיפה וטענה כי עיון בתקנון מגלה כי התקנון מזכיר במפורש עונש של הרחקה בפועל רק לגבי עבירה של הונאה (סעיף 30א) ומכאן יש ללמוד כי למנסח התקנון הייתה כוונה שבעבירות אחרות לא יוטל עונש של הרחקה בפועל. בנוסף, בדיקה כמותית של העבירות מהסוג בו אנו דנים שהגיעו לדיון בבית הדין למשמעת מלמדת כי אין מגמת עליה במספר התיקים מסוג זה בשנים האחרונות (בשנת 2009 היו 10 מקרים שנדונו בבית הדין, בשנת 2010 3 מקרים ואילו בשנת 2011 5 מקרים). משום כך נימוק של שינוי רף הענישה בטענה של "מכת מדינה" אינו יכול לעמוד. יש גם שיקולים להקלה בעונש במקרה של התלמיד הספציפי כגון העובדה כי נולד לו ילד ימים מספר טרם המקרה, דבר שהביא אותו למצב של עייפות קשה. במסגרת הטיעון בעל פה בפנינו הזכירה באת כוחו של המערער גם פסק דין שנתן לאחרונה סגן הממונה על המשמעת, פרופ' נחום קריתי - תיק ד / 24/ 2011, בו קילל תלמיד עובדי ספרייה ואף דפק על הדלפק (יצוין כי על פסק דין זה הוגש ערעור). במקרה זה לא קיבל התלמיד עונש של הרחקה בפועל. לבסוף ציינה באת כוחו של המערער את העובדה כי למרות שעונש ההרחקה ניתן להמרה בשלושים שעות של בעבודות שירות לתועלת הציבור, למערער אין זמן לבצע עבודות אלה בשל עומס המטלות המוטל עליו בלימודים ובחיו הפרטיים.

5. בתגובה לטענות המערער ציין בא כוחה של המשיבה כי המקרה שלפנינו חמור אף יותר מהמקרה של שנדון בתיק ד / 11/ 2011. מדובר בריבוי פעולות, ופעולות אלו נמשכו למרות שהיו למערער הזדמנויות רבות להפסיקן. המערער התנצל על מעשיו רק אחרי חודש וחצי, וימים ספורים לפני הטיעונים לעונש. עקרון אחידות הענישה אינו חזות הכלל אלא עקרון שיש לשוקלות במסגרת מכלול שיקולים. הטענה כי יש לפרש את התקנון כאילו הוא מאפשר הטלת עונש של הרחקה רק בעבירות הונאה בבחינה או הונאה בעבודה אינה טענה הגיונית: האם יעלה על הדעת כי תלמיד שהורשע בזיוף תו חניה לא יורחק בפועל (כפי שאכן ארע בעבר)? ערכאת הערעור לא תתערב בעונש שהטילה הערכאה הראשונה אלא במקרים חריגים בהם קיים חוסר סבירות או חוסר מידתיות. אמנם הוטל על המערער עונש הרחקה, אולם בפועל לא מפסיד המערער אף לא יום אחד משום שההרחקה הומרה ב - 30 שעות התנדבות לתועלת הציבור.

6. שקלנו את טענות המערער ואנו סבורים כי אין בהן ממש, וכי צדק הממונה כאשר גזר עונש של הרחקה בפועל על המערער. ראשית, כפי שציין בצדק בא כוח המשיבה, התערבות בית דין זה בעונש שנגזר בערכאה דלמטיה תעשה רק במקרים חריגים. האם מדובר אכן במקרה חריג? זהו אינו המקרה הראשון שבו נגזר עונש של הרחקה בפועל בעבירה מסוג זה. עונש כזה נגזר כבר בתיק ד / 11 / 2011. אנו מסכימים עם הממונה שהמקרה שלפנינו חמור אף יותר מהמקרה שנדון בתיק ד / 11 / 2011. מעבר לכל מה שנאמר כבר על החומרה של המקרה הנוכחי, נציין גם כי תפקידם של שומרי האוניברסיטה הוא מן התפקידים הקשים והמסוכנים בקמפוס. כך, למשל, בתיק ד / 2 / 2006 כבר נאמר כי על כולנו לכבד את כל עובדי האוניברסיטה, בייחוד "כאלה אשר בעבודת היום יום הקשה שלהם מגנים על בטחון כולנו." גם בתיק ד / 52/2007, שעסק בתלמיד שהתפרץ דרך שער הקמפוס בלי בדיקה וקילל את השומרים שעצרו אותו, נכתב כי "תפקיד השומרים בשערי האוניברסיטה הוא תפקיד מסוכן ואחראי ביותר" וכי אין לאף תלמיד זכות לפנות בצורה מתנשאת ומשפילה אל השומרים. קל וחומר שאין לאף תלמיד זכות לאיים, כפי שנעשה כאן, באלימות פיזית.

7. אשר לטענה כי ניתן להטיל עונש של הרחקה בפועל רק בעבירות הונאה, אנו סבורים כי טעות היא לפרש את התקנון באופן כזה. סעיף 30א הקובע עונש הרחקה בפועל בעבירות הונאה הוא סעיף שנועד להבהיר ולהסיר ספק. באת כוחו של המערער לא הביאה כל אסמכתא לכך שהסעיף הוא בבחינת הסדר שלילי המונע מבית הדין לעשות שימוש בעונש ההרחקה בפועל בעבירות שאינן עבירות הונאה. ואכן, אין זה הגיוני להניח כי זוהי מטרת הסעיף. האם יעלה למשל על הדעת כי לבית הדין לא תהיה סמכות הרחקה בפועל של תלמיד שנכשל בעבירות חמורות שאינן בגדר הונאה בבחינה, למשל, במידה ובית הדין יידרש להכריע במקרה של תלמיד שתקף את חבריו או את עובדי האוניברסיטה?

8. טוענת באת כוחו של המערער כי העונש שהוטל בתיק זה מהווה שינוי מדיניות בשעה שאין כל גידול בכמות תיקי העבירות מסוג זה המגיעות לבית הדין למשמעת בשנים האחרונות ולכן החמרת מדיניות הענישה בסוג זה של עבירות אינה מקיימת את הדרישה על החמרה בענישה בשל "מכת מדינה." יתכן כי אכן אין גידול כמותי בכמות התיקים הנדונים בבית הדין למשמעת, אך האוניברסיטה אינה מתקיימת בחלל ריק אלא בתוך החברה הישראלית. למרבה הצער, בחברה זו נחצו בשנים האחרונות קווים אדומים רבים. הטיעון בעל-פה בתיק זה נשמע לאחר סוף שבוע בו נרצחו חמישה אנשים בישראל, חלקם בשל סכסוך סתמי שנבע מעלבון של מה בכך או בשל בקשה שלא להרעיש בשעת לילה. כמובן שאין למערער הספציפי כל קשר לאירועים קשים אלה, אולם האחריות המוטלת עלינו כבית דין לערעורים מחייבת אותנו לדאוג כי לפחות באוניברסיטת תל אביב לעולם לא נגיע למצבים המתרחשים למרבה הצער במקומות אחרים במדינת ישראל. אנו מחויבים להקפיד הקפדה מלאה על סף מינימום של התנהגות ראויה. הקפדה זו מחייבת כי במקרים מתאימים יהיו בידי בית הדין הכלים המתאימים כדי להעניש ולהרתיע התנהגויות אלימות, כולל היכולת להטיל עונש של הרחקה בפועל בשל התנהגות אלימה - פיזית ומילולית - של תלמידים.

9. בדברים אלו אין כמובן כדי לקבוע כי כל הרשעה בעבירות מהסוג שנדון בתיק זה תגרום אוטומטית להטלת עונש של הרחקה בפועל. כך, למשל, יתכן בהחלט לגרוס כי בעבירות שבהן מדובר בהרמת קול בלבד או בקללה סתמית, ללא כל איום בשימוש באלימות פיזית, אין אולי הצדקה לעונש החמור של הרחקה בפועל. יש מתחם סבירות של ענישה. במקרים חמורים של התנהגות בוטה הכוללת אלימות (ולעיתים גם איום באלימות) כלפי עובדי האוניברסיטה ייתכן אכן כי העונש הראוי יהיה הרחקה בפועל. במקרים אחרים, חמורים פחות, ניתן יהיה להסתפק בעונשים קלים יותר, למשל הרחקה על תנאי, קנס, נזיפה וכד'. אין לקבוע מסמרות בעניין זה, ועל בית הדין יהיה לדון בנסיבותיו של כל מקרה לגופו, תוך איזון ראוי בין חומרת המקרה והרצון להתרעה ובין ההקשר והנסיבות הספציפיות האישיות של התלמיד או של התלמידה שענינם מובא לדין.

10. לבסוף נציין כי במקרה הספציפי שלפנינו עשה הממונה לטעמנו איזון ראוי וצודק בין שיקולי ההרתעה הציבוריים ובין נסיבותיו האישיות של המערער. כזכור, הממונה גזר על המערער עונש של הרחקה בפועל אך הוא אפשר בהגנותו הרבה למערער להמיר עונש זה בעבודות שירות בהיקף מצומצם יחסית של שלושים שעות, כך שבפועל יכול המערער שלא להפסיד אף לא יום לימודים אחד. נושא המרת ההרחקה בעבודות השירות לא עלה בטיעוני הצדדים ולכן אין אנו דנים בשאלה הכללית מתי המרה כזו היא ראויה. מכל מקום, משנפסקו עבודות השירות במקרה הספציפי שלנו, לא השתכנענו כלל שנסיבותיו האישיות של המערער הן כאלו שאין בהן כדי לאפשר לו לבצע את שלושים השעות הנזכרות. ניתן אפילו לומר כי הניסיון של המערער שלא לבצע את עבודות השירות מעורר את החשש כי התנצלותו של המערער ולקחת האחריות שלו על המעשים החמורים שעשה נועדו רק להביא להקלה בעונשו ולא היו כנים. לו היה המערער רוצה באמת לכפר על מעשיו היינו מצפים כי יבצע את שעות השירות שבהן חויב על מנת לכפר על מעשיו, ועל מנת לשים סוף, גם מבחינתו האישית, לפרשה עגומה זו. גם משום כך יש לדעתנו לדחות את הערעור.

ניתן היום, M. 5. 12, בהעדר הצדדים

עותמאן אלשייד
חבר בית הדין

פרופ' אסף לחובסקי
אב בית הדין

פרופ' חנה טרגן
חברת בית הדין